

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Taalinterventies in Amsterdam: Stand van zaken en perspectieven

Kuiken, F.

Publication date

2015

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kuiken, F. (2015). *Taalinterventies in Amsterdam: Stand van zaken en perspectieven*. Universiteit van Amsterdam.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

TAALINTERVENTIES IN AMSTERDAM: STAND VAN ZAKEN EN PERSPECTIEVEN

Notitie op verzoek van Leonie van den Berg en Sanne Oostenga

Folkert Kuiken, Universiteit van Amsterdam, 26 juni 2015

1. Waarom taalinterventies?

Het verschijnsel ‘taalinterventies’ is niet iets van de laatste jaren. Het is overgewaaid uit Amerika waar Bernstein in de jaren '60 van de vorige eeuw een verschil in taalgebruik constateerde tussen lagere milieus met een *restricted code* en hogere milieus met een *elaborated code*. Ook in Nederland werd dit verschil waargenomen met als gevolg dat er zogeheten compensatieprogramma's voor arbeiderskinderen werden ontwikkeld. In Amsterdam introduceerde Van Calcar het *Innovatieproject Amsterdam*, met daarin opgenomen een *Nieuwe Taalaanpak*. Deze aanpak vormde de basis voor het latere onderwijsstimuleringsbeleid en onderwijsvoorrangsbeleid. Sinds 1986 speelt in het onderwijsachterstandenbeleid de gewichtenregeling een belangrijke rol, waarbij leerlingen met een risico op een (taal)achterstand een zwaarder gewicht krijgen toegekend. Daarbij is in 2006 het aanvankelijke onderscheid tussen allochtone en autochtone kinderen losgelaten en is sindsdien het opleidingsniveau van de ouders bepalend voor de zwaarte van de leerling. Desalniettemin slagen leerkrachten er niet in om alle leerlingen aan het eind van groep 8 op het voor hen gewenste niveau uit te laten stromen en verlaten sommige leerlingen nog steeds de basisschool met een taal- en/of rekenachterstand. Betekent dit dat de gewichtenregeling niet optimaal werkt, ligt het aan de kwaliteit van de leerkracht en/of het onderwijsaanbod, is er sprake van een combinatie van beide of zijn er nog andere factoren in het geding? In ieder geval is er de laatste jaren ingezet op aanvullende taalinterventies in de vorm van voor- en vroegschoolse educatie (vve), schakelklassen, kopklassen, zomer- en vakantiescholen en andere manieren om de onderwijstijd van leerlingen die dat nodig hebben te verlengen (zoals de peuterschool). Wat hebben die in de afgelopen jaren opgeleverd?

2. Huidige taalinterventies

Zoals Amsterdam in de vorige eeuw al vooropliep met de *Nieuwe Taalaanpak*, zo gaat de stad ook in deze eeuw voortvarend te werk bij de aanpak van onderwijsachterstanden. Met de *Kwaliteitsaanpak Basisonderwijs Amsterdam* is het aantal zwakke scholen sterk teruggebracht. Daarnaast is er een traject uitgezet waarbij leerlingen met een risico op een achterstand extra ondersteuning kunnen krijgen. Voor leerlingen vanaf tweeënhalf jaar is dat de vve, voor oudere leerlingen zijn dat de schakelklassen, voor leerlingen in de bovenbouw de zomer- en vakantiescholen en voor leerlingen die aan het eind van groep 8 een extra impuls nodig hebben om door te stromen naar een hogere vorm van voortgezet onderwijs de kopklas.

Voor- en vroegschoolse educatie (vve)

Bestaat er internationaal over het algemeen consensus over het effect van vve, de resultaten in Nederland laten een wisselend beeld zien en zijn de resultaten eerder bescheiden te noemen. In 2013 stelde de onderwijsinspectie vast dat de vve (nog) niet op orde is en dat de kwaliteit ervan moet verbeteren. Amsterdam vormt hierop een gunstige uitzondering en wordt door de inspectie op veel punten als voorbeeld van andere gemeentes wordt gesteld. Op verzoek van de gemeente heeft Lam Duong in 2015 in het kader van haar scriptie voor de duale master NT2 een onderzoek uitgevoerd naar de schoolcarrière van Amsterdamse leerlingen die een volledig vve-traject hebben afgelegd. Hieruit blijkt dat 24% van hen aan een latere taalinterventie deelneemt, tegenover 9% van de leerlingen die niet of niet volledig aan de vve heeft deelgenomen. In de meeste gevallen betreft de aansluitende interventie een

schakelklas (85%), maar ook deelname aan de Vakantieschool Taal (5%) en de kopklas (13%) komt voor.

Schakelklassen

Door de jaren heen zijn er verschillende evaluaties van de schakelklassen uitgevoerd, waarbij in het algemeen een positief effect op de taalprestaties van de leerlingen is geconstateerd. Dat betreft vooral schakelklasleerlingen uit groep 5 of hoger. Bij leerlingen in de onderbouw wordt na de schakelklas soms een terugval waargenomen. Dat betekent dat met name voor die leerlingen extra zorg nodig blijft. Verder is vooral de kwaliteit van de schakelklasleerkracht bepalend voor het succes van de schakelklas. Scholen moeten daarom vooral worden gestimuleerd om hun beste leerkracht op de schakelklas in te zetten. Daarnaast kan de schakelklas worden gebruikt als proeftuin om een nieuwe didactiek of aanpak uit te proberen: wat werkt voor leerlingen in de schakelklas is goed voor alle leerlingen.

Kopklassen

De kopklas is in eerste instantie bedoeld voor leerlingen met een goede cognitieve ontwikkeling, maar van wie de taalvaardigheid relatief achterblijft. Het gevolg daarvan is dat deze leerlingen een vmbo-advies krijgen, terwijl het havo/vwo voor hen in potentie haalbaar is. Door deze leerlingen na groep 8 een jaar lang extra te stimuleren krijgen ze de gelegenheid om naar een hogere vorm van het voortgezet onderwijs door te stromen. Kopklassen slagen er in het algemeen in die doelstelling te bereiken. In hoeverre de schoolcarrière van deze leerlingen na de kopklas succesvol verloopt, is nog een open vraag. Die vraag zal in een scriptieonderzoek van een student van de duale master NT2 worden opgepakt. Verder is het de vraag of kopklassen zich in de toekomst ook zouden moeten richten op minder getalenteerde leerlingen: bijvoorbeeld op leerlingen met een advies voor de basis- of kaderberoepsgerichte leerweg die na een jaar kopklas door zouden kunnen stromen naar de gemengde of theoretische leerweg van het vmbo.

Zomer- en vakantiescholen

Met het oog op de zomerdip waar leerlingen last van lijken te hebben zijn zomer- en vakantiescholen in het leven geroepen. Het effect daarvan hangt vooral af van de kwantiteit en kwaliteit van de aangeboden instructietijd. In sommige onderzoeken wordt zelfs een inzet van 300 uur genoemd. De Vakantieschool Taal blijft daar ruim 100 uur ruim onder; wel is bepaald dat deze zich niet tot de vakanties moet beperken, maar dat de deelnemende leerlingen gedurende het hele schooljaar extra leertijd moeten krijgen. Effectonderzoek laat zien dat de resultaten in Amsterdam veelbelovend zijn, al zijn er verschillen tussen de deelnemende scholen en in de mate van ouderbetrokkenheid. Daarnaast wordt in de loop der jaren een kwaliteitsverbetering geconstateerd, onder meer doordat educatieve uitstapjes en leeractiviteiten beter op elkaar worden afgestemd.

3. Uitdagingen en kansen

Amsterdam heeft met het kwartet vve-schakelklassen-zomer/vakantiescholen-kopklassen een lijn uitgezet waarbij aan (taal)zwakke leerlingen gedurende de gehele schoolperiode extra ondersteuning wordt geboden. En hoewel met name allochtone leerlingen een forse inhaalslag maken, is er bij veel leerlingen nog steeds sprake van achterstand, waarbij het opleidingsniveau van de ouders en de beheersing van het Nederlands bepalende factoren zijn. Het ligt dan ook niet in de lijn der verwachting dat deze achterstanden op korte termijn zijn weggewerkt. Bovendien dienen zich voortdurend nieuwe groepen aan die speciale aandacht vereisen, zoals recentelijk de toename van leerlingen uit Midden- en Oost-Europa en kinderen van asielzoekers en vluchtelingen.

Plusklassen

Om die reden is het in ieder geval voorlopig aan te bevelen om de steun aan zwakke taalverwerwers voort te zetten. Woordenschat is een belangrijke voorspeller van leesvaardigheid en leesvaardigheid is dat op zijn beurt voor schoolsucces. Het is bij deze leerlingen dan ook vooral noodzakelijk om systematisch aandacht te besteden aan met name de vergroting van hun woordenschat en hun leesvaardigheid. Misschien dat een term als *plusklas* daarvoor een geschikter benaming is dan schakelklas. Een plusklas suggereert iets positief, iets extra's, in dit geval extra aandacht voor taalvaardigheid, zoals dat voor andere kinderen een meertalig taalaanbod kan zijn en voor hoogbegaafde kinderen een extra uitdaging op cognitief niveau.

Meertaligheid

Verder zou Amsterdam in het streven naar stimulering van meertalig onderwijs meer aandacht kunnen schenken aan andere talen dan de combinatie Nederlands/Engels. De belangstelling voor Engels als lingua franca is begrijpelijk, maar gelet op de achtergrond van veel Amsterdamse leerlingen zou gekeken kunnen worden naar de haalbaarheid van andere combinaties. Talen als Chinees (1 miljard sprekers), Spaans (250 miljoen sprekers), Arabisch (150 miljoen sprekers) en Turks (50 miljoen sprekers) zouden daarbij niet op voorhand moeten worden uitgesloten. Voor een aanzienlijk aantal leerlingen vormen deze talen de thuistalen en een goede basis in de moedertaal kan het leren van Nederlands als tweede taal versterken.

Ouderbetrokkenheid

Andere kansen liggen er op het gebied van het vergroten van de ouderbetrokkenheid om de afstand tussen thuis- en schoolmilieu te verkleinen. Uit onderzoek komt naar voren dat daarbij zowel thuisbetrokkenheid (van de ouders) als de leerkracht ertoe doen. Overigens zijn op dit gebied al een aantal activiteiten in Amsterdam gestart die zeker de moeite waard zijn om gecontinueerd te worden en zo nodig uitgebreid. Hoewel lang niet alle ouders zich daar vooralsnog in voldoende mate voor toegerust achten, is bij het merendeel de wil aanwezig om de schoolloopbaan van hun kind te ondersteunen.

Leerkrachtvaardigheden

Verder liggen er mogelijkheden om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren op het gebied van de professionalisering van leerkrachten. Het project *Meesterschap* waarbij jonge leerkrachten gedurende een jaar een professionaliseringstraject volgen heeft bewezen zijn vruchten af te werpen. Overwogen zou kunnen worden dit project een herstart te geven. De onlangs in het leven geroepen lerarenbeurzen voor Amsterdamse leerkrachten passen uiteraard ook in dit beleid. Wel verdient het aanbeveling de resultaten daarvan te monitoren. Daarnaast zijn er momenteel subsidiemogelijkheden voor leerkrachten voor het aanvragen voor het volgen van een BA- of MA-studie (bij DUO) en voor het aanvragen van een promotietraject (bij NWO). Al deze initiatieven sluiten aan bij het idee van 'een leven lang leren' dat momenteel sterk door de overheid voor uiteenlopende beroepsgroepen wordt gepromoteerd.

4. Samenvattend

Resumerend wordt aangeraden bij toekomstig taalbeleid op de volgende punten te focussen:

- continuering van die maatregelen die succesvol blijken, desgewenst onder een andere naam;
- stimulering van meertaligheid, inclusief thuistalen van leerlingen;

- doorgaan met activiteiten gericht op ouderbetrokkenheid ter overbrugging van de afstand tussen thuis en school;
- inzetten op professionalisering van leerkrachten.

Referentie

Voor een uitgebreidere toelichting op deze ideeën wordt verwezen naar:

Kuiken, F. (2014) *De laatste generatie met een taalachterstand?* Utrecht: Forum.